

Nowe dane na temat strojnisia nadobnego *Philaeus chrysops* (PODA, 1761) (Araneae: Salticidae) w Polsce

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15037401>

GRZEGORZ KOLAGO

ul. Czarnieckiego 5/8, 30-536 Kraków, Polska, e-mail: grzegorz.kolago@gmail.com

ABSTRACT. New data about *Philaeus chrysops* (Poda, 1761) (Araneae: Salticidae) in Poland.

Philaeus chrysops (PODA, 1761) is rare and protected species of jumping spider in Poland. This paper provides information on a few new sites of *Philaeus chrysops*, mostly in Sandomierska Lowland. Additionally, differences in morphology between individuals living in mountains and those inhabiting sandy sites are discussed.

KEY WORDS: Spider, rare species, faunistics, protected species.

Strojniś nadobny *Philaeus chrysops* (PODA, 1761) to jeden z większych skakunów występujących w Polsce. Ma dość charakterystyczne ubarwienie (ŻABKA 1997) co znalazło odzwierciedlenie w jego polskiej nazwie. Zasięg gatunku obejmuje prawie całą Europę prócz Irlandii, Belgii, Skandynawii, Łotwy, Estonii i Białorusi (NENTWIG *et al.* 2025), od Afryki Północnej po Bliski Wschód, Turcję, Kaukaz, Rosję aż po jej wschodnią część, Iran, Kazachstan, Azję Środkową, Afganistan, Chiny, Mongolię i Koreę (WORLD SPIDER CATALOG 2025). W Polsce ten ciepłolubny gatunek spotykany jest na skalistych kserotermach w górach (STARĘGA 1976) oraz na różnego rodzaju piaszczystych, nasłonecznionych terenach (OWIEŚNY *et al.* 2010, STAŃSKA 2004, SZYMAŃSKI *et al.* 2020). Podawany jest z niewielu rozproszonych i izolowanych stanowisk (GIERLASIŃSKI & RUTKOWSKI 2025), został zamieszczony w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (STAŃSKA 2004) w grupie gatunków zagrożonych (EN) oraz w Czerwonej Liście Gatunków Ginących i Zagrożonych w Polsce (STARĘGA *et al.* 2002), również z kategorią EN.

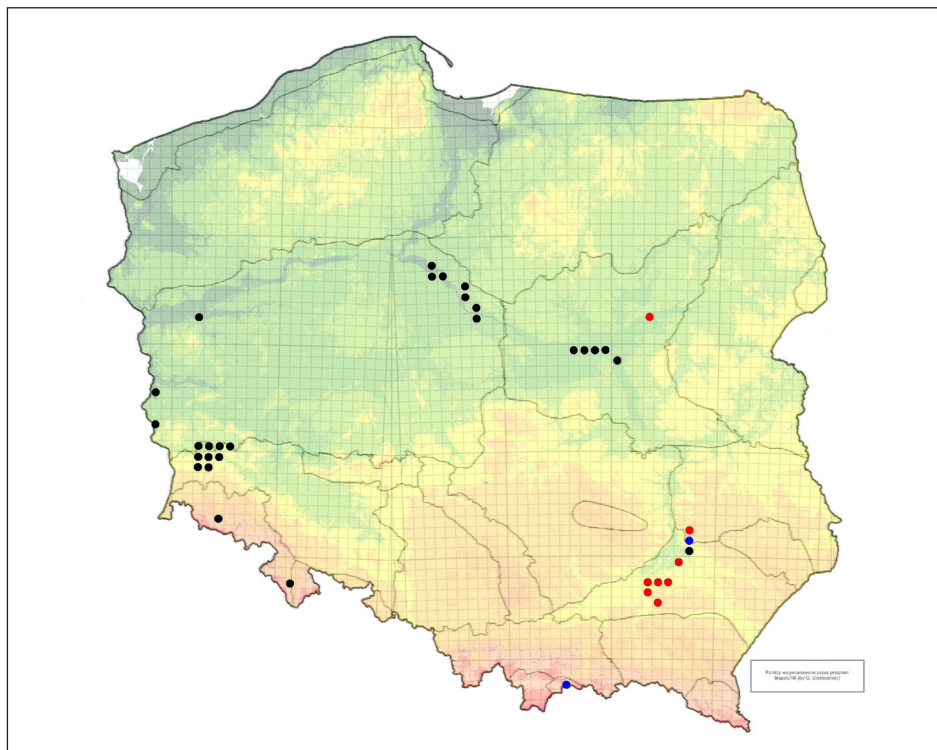
Poniżej przedstawiono nowe rekordy *Philaeus chrysops* – wszystkie obserwacje zostały przeprowadzone i udokumentowane fotograficznie przez autora. Wszystkie osobniki opisane jako ♀/juv. to takie przy których oznaczeniu nie było pewności czy to samica czy osobnik niedojrzały (Ryc. 5). Granice regionów zoogeograficznych przyjęto na podstawie *Katalogu Fauny Polski* [KFP] (BURAKOWSKI *et al.* 1973); w nawiasach kwadratowych – [ ] – podano współrzędne stanowisk w systemie UTM.

Pieniny: Cisowiec [DV57], 2.6.2017, 2♀, 29.5.2018, 1♂, na kamieniach i niskiej roślinności; Goła Góra [DV57], 9.8.2017, 1 juv., na trawie, 5.7.2018, 1♂, na gołoborzu; Podskalnia Góra [DV57], 30.06.2019, 1♀, na krzewie porastającym gołoborze; Skały Grabczychy [DV57], 19.6.2014, 2 juv., 1♂, 29.6.2014, 2 juv., 4♀, 23.8.2014, 1 ♀/juv., 22.7.2015, 2♀, 1♂, 16.4.2016, 1♀, na pionowej ścianie skał i porastającej ją roślinności, osobniki młodociane znajdowane były na trawach poniżej skał;

Nizina Sandomierska: Biesiadka [EA36], 14.6.2021, 2 ♀/juv., 1♂, 31.5.2023, 1♂ na terenach wokół starej piaszownicy na liściach dębu, 21.8.2023, 1 juv., 1 ♀/juv., na niskiej

roślinności w zarastającej piaszkowni otoczonej borem sosnowym; Blizna [EA45], 14.6.2021 1 ♀/juv., 2♂ na czerwmsze amerykańskiej (*Prunus serotina*) porastającej sporadycznie murawę napiaskową; Dębiaki [EA37], 21.8.2023, 1♀, na czerwmsze amerykańskiej porastającej murawy napiaskowe pod liniami energetycznymi; Komorów [EA57], 14.9.2020, 1 juv., wśród traw porastających wydmy; Krawce [EA69], 14.9.2021 2 ♀/juv., wśród rzadkiej, niskiej roślinności porastających wydmy; Przyłek [EA47], 14.9.2020, 1 juv., 8.6.2021, 1♂, 1 ♀/juv., 2♀, na czerwmsze amerykańskich zarastających piaszczyste wrzosowisko pod liniami energetycznymi;

Wyżyna Lubelska: Gielnia [EB71], 14.9.2021, 1 ♀/juv., 24.8.2023, 1♀, na czerwmsze amerykańskiej porastającej wydmy pod liniami energetycznymi; Irena [EB72], 24.8.2023, 1♀, na czerwmsze amerykańskiej porastającej piaszczysty skraj boru sosnowego; Lipa [EB71], 14.9.2021 1 ♀/juv., na czerwmsze amerykańskiej porastającej piaszczyste okolice poligonu; Zaklików [EB72], 14.9.2021 1♀, na niskim dębie rosnącym na murawie psammofilnej, 20.08.2022, 1 subadult, na czerwmsze amerykańskiej, 25.6.2023, 1 juv., na szczytliwie siwej (*Corynephorus canescens* L.) rosnącej na wydmy, 24.8.2023, 1 ♀/juv., na trawach na murawie napiaskowej;

Ryc. 1. *Philaeus chrysops*: rozmieszczenie w Polsce (czarne punkty – dane literaturowe, czerwone punkty – nowe stanowiska, niebieskie punkty – potwierdzenie stanowisk literaturowych); mapa wygenerowana niekomercyjnym programem MapaUTM ver. 6 (GIERLASIŃSKI 2024).

Fig. 1. *Philaeus chrysops*: distribution in Poland (black dots – literature data, red ones – new sites, blue ones – confirmation of literature data); map generated by noncommercial program MapaUTM ver. 6 (GIERLASIŃSKI 2024).

Nizina Mazowiecka: Obszar Natura 2000 „Wydmy Lucynowsko-Mostowieckie” [ED32], 7.7.2023, 1 juv., 1 ♀, 11.9.2023, 1 ♀, na czerwonych amerykańskich porastających wydmy.

Większość danych jest z nowych lokalizacji, natomiast te z Pienin potwierdzają stanowiska podawane przez STARĘGĄ (1976), KUNTZEGO (1934) i KULCZYŃSKIEGO (1884), rekord z Lipy może odnosić się do stanowiska podanego przez ROZWALKĘ (2009). Prawdopodobne jest występowanie strojnisa nadobnego na większej liczbie stanowisk w Puszczy Sandomierskiej i Lasach Janowskich. Biorąc pod uwagę występowanie biotopów preferowanych przez ten gatunek na poligonach (WIŚNIEWSKI *et al.* 2015, OWIEŚNY *et al.* 2010) można się go spodziewać też na czynnych poligonach „Nowa Dęba” i „Lipa”.

Autorowi nie udało się odnaleźć tego gatunku w teoretycznie odpowiednich biotopach na wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej (na Pustyni Błędowskiej i wydmach w Olsztynie koło Częstochowy) czy Górnym Śląsku (w piaszownikach i na wydmach w okolicy Bukowna i Bolesławia). Warto jednak monitorować te i podobne miejsca gdyż postępujące zmiany klimatyczne mogą mieć wpływ na rozszerzanie zasięgu występowania *Philaeus chrysops* w Polsce.

Uwagi na temat różnic w morfologii zewnętrznej pajaków z populacji górskiej i nizinnej

Osobniki spotkane w Pieninach różniły się w wyglądzie od tych spotkanych na pozostałych, piaszczystych stanowiskach – różnice te zebrano w Tabeli 1.

Tab. 1. Różnice w morfologii zewnętrznej pajaków z populacji górskiej i nizinnej.

Table. 1. Differences in external morphology of spiders from mountain and lowland populations.

	Populacja górską Mountain population	Populacja nizinna Lowland population
Samce Males	Głowotułów czarny, przez środek czerwonego odwłoka mocno zaznaczony czarny pas (Ryc. 2A)	Z tyłu czarnego głowotułowia widoczne są 2 białe linie (Ryc. 2B-C), rysunek na odwłoku ma kształt litery V skierowanej do tyłu (czasem czarny rysunek był delikatny, prawie niewidoczny (Ryc. 2C)).
Samice Females	Różnorodne ubarwienie: ciemne, szare lub brązowe, na odwłoku dwie jasne linie zwykle rozlewają się na zewnątrz i mają postrzępione krawędzie. (Ryc. 3A-B).	Ciało brązowe, na odwłoku dwie równoległe linie w kolorze białym, żółtym lub kremowym, czasem z lekkim ciemnym obramowaniem (Ryc. 3C).
Osobniki młodociane Juvenile	Na odwłoku srebrny rysunek w poprzeczne pasy (Ryc. 4A),	Zwykle przypominają ubarwieniem samice (Ryc. 4B) - brązowe z dwoma jasnymi pasami na odwłoku (czasem u bardzo ciemnych osobników pasy ledwo widoczne), choć zdarzały się też bardzo małe osobniki juvenilne z poziomymi pasami z jaśniejszych włosków na odwłoku (Ryc. 4C).
Biotop Biotope	Skały i murawy naskalne.	Wydmy i murawy napiaskowe.

Wyciąganie jednoznacznych wniosków jest utrudnione z powodu niewielkiej liczności próby oraz faktu, że nie przeprowadzono zbioru okazów, ponieważ *Philaeus chrysops* podlega ochronie prawnej w Polsce (ROZPORZĄDZENIE 2016). Zasadne wydaje się przeprowadzenie szczegółowych badań budowy narządów kopulacyjnych oraz analiz genetycznych, aby zweryfikować czy opisane cechy to tylko zmienność osobnicza lub efekt wzrostu w innych biotopach.

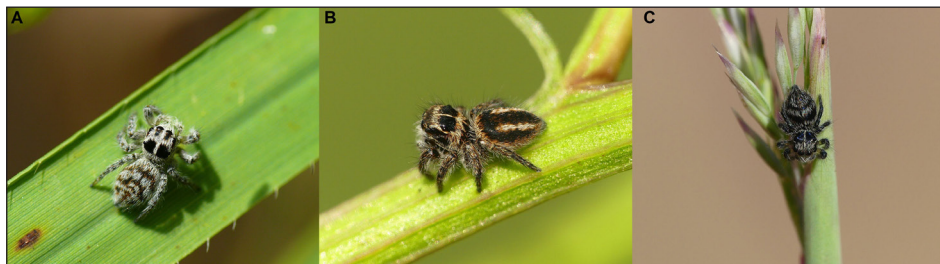
Ryc. 2. Samce *Philaeus chrysops* ze stanowisk: A – Pieniny: Grabeczchy, B – Blizna, C – Biesiadka (fot. G. Kolago).

Fig. 2. *Philaeus chrysops* males observed in: A – Pieniny: Grabeczchy, B – Blizna, C – Biesiadka (photo G. Kolago).

Ryc. 3. Samice *Philaeus chrysops* ze stanowisk: A – Pieniny: Cisowiec, B – Pieniny: Grabeczchy, C – Gielnia (fot. G. Kolago).

Fig. 3. *Philaeus chrysops* females observed in: A – Pieniny: Cisowiec, B – Pieniny: Grabeczchy, C – Gielnia (photo G. Kolago).

Ryc. 4. Młodociane *Philaeus chrysops* ze stanowisk: A – Pieniny: Grabeczchy, B – Biesiadka, C – Zaklików (fot. G. Kolago).

Fig. 4. Juvenile *Philaeus chrysops* observed in: A – Pieniny: Grabeczchy, B – Biesiadka, C – Zaklików (photo G. Kolago).

Ryc. 5. *Philaeus chrysops* obserwowany w Przylęku (fot. G. Kolago).

Fig. 5. *Philaeus chrysops* observed in Przylęk (photo G. Kolago).

PODZIĘKOWANIA

Dziękuję Robertowi Rozwałce za pomoc w oznaczeniu osobnika z Komorowa.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973. Chrzęszcze Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, część 1. *Katalog fauny Polski* 23(2): 1–232.
- GIERLASIŃSKI G. 2024. MapaUTM v.6. <http://www.heteroptera.us.edu.pl>; dostęp 28.11.2024.
- GIERLASIŃSKI G., RUTKOWSKI T. 2025. Pająki (Araneae) Polski. <http://zbioryprzyrodnicze.web.amu.edu.pl>, dostęp: 05.01.2025.
- KULCZYŃSKI W. 1884. Conspectus Attoidarum Galiciae. Przegląd krytyczny pajaków z rodziny Attoidae żyjących w Galicji. *Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Akademii Umiejętności* 12: 135–232.
- KUNTZE R. 1934. Problemy zoogeograficzne Pienin. *Kosmos B, Lwow* 59: 217–242.
- NENTWIG W., BLICK T., BOSMANS R., HÄNGGI A., KROPF C., STÄUBLI A. 2025. Spiders of Europe. Version 3.2025. Online at <https://www.araneae.nmbe.ch>, accessed on 7.03.2025. doi:10.24436/1.
- OWIEŚNY M., SZPIŁA K., OLEKSA A., OGONOWSKI Ł. 2010. Strojnisz nadobny *Philaeus chrysops* PODA, 1761 (Araneae: Salticidae) na nowych stanowiskach w Polsce. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 66(1): 65–70.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. z 2016 poz. 2183).
- ROZWAŁKA R. 2009. Pająki (Araneae) Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie. *Nowy Pamiętnik Fizjograficzny* 6(1-2): 45–70.

- STAŃSKA M. 2004. *Philaeus chrysops*. Strojnisz nadobny, pp. 43–44, In: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (Eds.), Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- STARĘGA W. 1976 Pająki (Aranei) Pienin. *Fragmenta Faunistica* 21: 233–330.
- STARĘGA W., BŁASZAK C., RAFALSKI J. 2002. Arachnida – Pajęczaki, pp. 133–140, In: GŁOWACIŃSKI Z. (Ed.), Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. IOP PAN, Kraków.
- SZYMAŃSKI H.M., SZYMAŃSKI D.M., SZYMAŃSKI D., KLONOWSKI P., SZCZYPEK J. 2020. Nowe stanowiska strojnisia nadobnego *Philaeus chrysops* (Araneae: Salticidae) w centralnej Polsce. *Przegląd Przyrodniczy* 31(4): 16–23.
- Wiśniewski K., Malkiewicz A., Bena W. 2015. Nowe stanowiska strojnisia nadobnego *Philaeus chrysops* (Araneae: Salticidae) w Polsce. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn* 71(3): 229–235.
- WORLD SPIDER CATALOG. 2025. World Spider Catalog. Version 26. Natural History Museum Bern, online at <http://wsc.nmbe.ch>, accessed on 7.03.2025. doi: 10.24436/2

Accepted: 5 March 2025; published: 17 March 2025

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>